

Dječja prava u medijima - kršenje, zaštita i novinarska praksa u Hrvatskoj

Herceg-Gogić, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:777085>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za komunikologiju

DJEČJA PRAVA U MEDIJIMA - KRŠENJE,
ZAŠTITA I NOVINARSKA PRAKSA U
HRVATSKOJ

Završni rad

Kandidat: Karla Herceg-Gogić

Mentor: prof. dr. sc. Danijel Labaš

Sumentor: Leali Osmančević, mag. comm.

Zagreb, 2019.

UVOD	3
1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE PRIVATNOSTI DJECE U MEDIJIMA	4
1.1. Prava djece	4
1.2. Zaštita privatnosti djece	5
2. ANALIZA I USPOREDBA ISTRAŽIVANJA ZAŠTITE PRIVATNOSTI DJECE U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU	6
3. ULOGA POLICIJE I UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	8
4. UTJECAJ MEDIJA I SMJERNICE ZA ETIČKO MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE	11
ZAKLJUČAK	12
SAŽETAK	13
POPIS LITERATURE	14

UVOD

Rad će se baviti kršenjem, zaštitom i hrvatskom novinarskom praksom u području dječjih prava u medijima. Uz teorijski okvir i pregled najznačajnijih istraživanja u tom području, rad će pokazati osnovna obilježja kršenja i zaštite dječjih prava, ulogu društvene odgovornosti novinara u obavljanju profesije te pravno-zakonodavni okvir zaštite prava djece u medijima.

U prvom dijelu rada predstaviti ćemo najvažnije dokumente, međunarodne akte i državne regulative kojima su zajamčena i zaštićena prava djece. Također ćemo detaljnije predstaviti dokumente kojima su zakonom zaštićena prava djece na zaštitu privatnosti i očuvanja identiteta u medijima.

Drugi dio rada bavit će se utjecajem medija na podizanje svijesti o važnosti zaštite dječjih prava te oblikovanju javnog mišljenja o djeci i njihovom ponašanju obzirom na kontekst medijskog izvještavanja. Također ćemo istaknuti važnost i objasniti smjernice za etičko izvještavanje o djeci.

U trećem dijelu rada analizirat ćemo tri velika istraživanja u Hrvatskoj na području novinarske prakse te zaštite privatnosti identiteta pri izvještavanju o djeci. Iznijet ćemo podatke istraživanja provedenih u hrvatskim dnevnim novinama u određenom razdoblju koji se tiču konteksta i načina novinarskog izvještavanja o djeci, zastupljenosti izvještavanja po mjesecima te zaštite identiteta na fotografijama i u tekstu.

U četvrtom dijelu rada analizirat ćemo zakone koji reguliraju zaštitu dječjih prava i zaštitu identiteta djece u medijima te regulatorna tijela koja te zakone provode. Također ćemo objasniti ulogu Ureda pravobraniteljice za djecu, te način na koji Ministarstvo unutarnjih poslova regulira provedbu navedenih zakona.

1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE DJECE I NJIHOVE PRIVATNOSTI U MEDIJIMA

1.1. Prava djece

Prava djece definirana su kao skup pravnih normi koje uređuju položaj djeteta u nekoj zajednici, a nalazimo ih u kaznenom, radnom, zdravstvenom i drugom zakonodavstvu (Hrabar, 2016: 63).

Osim toga, postoje brojni međunarodni akti u kojima su definirana i zakonom zaštićena prava svakog djeteta. Usvajanjem tih akata država svakom čovjeku jamči poštivanje navedenih prava. Najvažnija od njih je Konvencija o pravima djeteta usvojena 20. studenoga 1989. godine na Glavoj skupštini Ujedinjenih naroda. Proizašla je iz Ženevske deklaracije iz 1924. godine te Deklaracije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda iz 1959. godine, odnosno iz dokumenata u kojima se isticala potreba za posebnom regulacijom prava djece. U članku 2. Konvencije stoji kako se svaka država obvezuje poštivati i osiguravati prava svakom djetetu bez diskriminacije na rasnoj, nacionalnoj, religijskoj ili bilo kojoj drugoj osnovi, bez obzira na djetetovo porijeklo ili imovinsko stanje (Zlatović, 2007: 92).

Nadalje članak 12. jamči djetetu pravo na izražavanje njegovih stavova o stvarima koje se njega tiču. Člankom 14. zajamčeno je pravo djeteta na slobodu izražavanja, traženja, širenja te primanja informacija u bilo kojem obliku, dok slobodu misli, savjesti i vjere te slobodu udruživanja i mirnog okupljanja jamči članak 15. Konvencije (Konvencija o pravima djeteta, 2018).

Od ostalih međunarodnih akata koji reguliraju prava djeteta valja spomenuti Europsku socijalnu povelju iz Torina iz 1961. godine, Opću deklaraciju o pravima čovjeka iz 1948. godine, Europsku konvenciju o ostvarivanju dječjih prava donesenu 1996. godine od strane Vijeća Europe (Zlatović, 2007: 94).

Republika Hrvatska ratificirala je i usvojila brojne akte o zaštiti prava djece. Ratifikacijom Konvencije Hrvatska se obvezuje UN-ovom odboru za prava djeteta podnositi izvješća o mjerama i napretku koji se postiže u provedbi navedenih prava. Prvo se izvješće podnosi dvije godine nakon stupanja na snagu, a zatim svakih pet godina. Prvo je izvješće Hrvatska podnijela 1996. godine te se tako aktivno uključila

u provedbu prava djeteta, iako se posebnom odlukom Vlade ona službeno smatra strankom Konvencije o pravima djeteta od osamostaljenja, točnije od 1991. godine (Konvencija o pravima djeteta, 2018, Preambula).

Nedugo nakon donošenja Konvencije, 1998. godine, službeno se pojavljuju prava djece i u hrvatskom zakonodavstvu. Te je godine donesen Obiteljski zakon koji je izmijenjen 2003. a koji u svojem članku 86. nalaže da svako dijete ima pravo na brigu za zdravlje i život, sigurnost i odgoj, život s roditeljima te izbor škole i zanimanja (Obiteljski zakon, 1998).

Godine 2014. u Hrvatskoj usvaja se novi Obiteljski zakon u kojem se prvi puta ističe važnost prava djeteta na informaciju i izražavanje vlastitog mišljenja. Tako primjerice u članku 86. novog zakona stoji kako dijete ima pravo na prikladan način saznati okolnosti slučaja u kojemu se odlučuje o njegovu pravu ili interesu te izraziti vlastito mišljenje koje se mora poštivati i uzimati ga u obzir u skladu sa djetetovom dobi i zrelošću. Također člankom 87. određeno je da dijete koje je navršilo četrnaest godina ima pravo slobodno odlučivati o vlastitoj vjeroispovijesti te člankom 88. da dijete sa navršenih šesnaest godina može donositi odluke u vezi sa svojim zdravljem ili liječenjem (Obiteljski zakon, 2014).

1.2. Zaštita privatnosti djece

Jednako kao što su važna temeljna prava svakog djeteta na život i odgoj, slobodu izražavanja, mišljenja ili vjeroispovjesti važna su i prava koja se tiču zaštite privatnosti djeteta, očuvanje njegova identiteta te primanja i širenja informacija. Ona su u Konvenciji o pravima djeteta regulirana člankom 16. koji nalaže kako “Niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled (...) dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada” (Blažević, Stipišić, 2009: 54). Nadalje u članku 17. stoji kako država priznaje važnost sredstava javnog priopćavanja te se obvezuje osigurati djetetu “pristup obavijestima i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, osobito onih koji teže

promicanju društvene, duhovne i moralne dobrobiti djeteta, kao i njegova tjelesnog i duševnog zdravlja.” (Konvencija o pravima djeteta, 2018).

Standardnim minimalnim pravilima UN-a za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. određeno je kako se štiti privatni život maloljetnika od neželjenog i pretjeranog publiciteta te je zabranjena objava bilo kakvih informacija koje bi otkrile njegov identitet (Blažević, Stipišić 2007: 55).

Ustavom Republike Hrvatske, člankom 35. “jamči se pravna zaštita osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti”. Također člancima 36. i 37. zajamčena je sloboda i tajnost dopisivanja te tajnost osobnih podataka. Nadalje sloboda mišljenja i izražavanja misli kao i sloboda govora jamče se člankom 37. Ustava (Ustav Republike Hrvatske, 2010).

Kaznenim zakonom u članku 178. određeno je kažnjavanje jednom godinom zatvora onoga tko iznese podatak iz osobnog ili obiteljskog života djeteta, objavi fotografiju ili otkrije identitet djeteta te time na bilo koji način ugrozi njegovu dobrobit. Kazna je uvećana ako se isto djelo počini putem tiska, radija, televizije ili računalnih i društvenih mreža obzirom da je na taj način informacija postala pristupačna velikom broju ljudi te ako je navedeno djelo počinjeno u obavljanju profesionalne djelatnosti ili ga je počinila službena osoba (Blažević, Stipišić, 2007: 56).

Zakon o medijima člankom 55. određuje kako će se novčanom kaznom u iznosu od milijun kuna kazniti nakladnik, a iznosom od 100 000 kuna odgovorna osoba koja objavom programskog sadržaja povrijedi prava djeteta (Zakon o medijima, 2003).

2. ANALIZA I USPOREDBA ISTRAŽIVANJA ZAŠTITE PRIVATNOSTI DJECE U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU

Na temu zaštite identiteta djeteta u medijskom izvještavanju u Hrvatskoj nije provedeno mnogo istraživanja. Zato ćemo analizirati i usporediti tri veća istraživanja te pratiti koliko se identitet djeteta u hrvatskim dnevnim novinama štitio odnosno

otkrivao i na koje načine. Prvo istraživanje u Hrvatskoj provedeno je 2010. godine, a objavljeno 2011. pod naslovom „Djeca u dnevnim novinama, Analiza izvještavanja o djeci u 2010.“ Lane Ciboci, Hrvoja Jakopovića, Suzane Opačak, Anje Raguž i Petre Skelin. (Kanižaj, Ciboci, Labaš, 2011: 103) Osnovni cilj istraživanja bio je utvrđivanje trendova u medijskom izvještavanju o djeci odnosno etički aspekt izvještavanja. Autori istražuju krše li novinari dječja prava, koriste li senzacionalizam u izvještavanju o djeci, je li kontekst izvještavanja o djeci više pozitivan ili negativan, na koji način izvještavaju o tragedijama i djeci s teškoćama u razvoju te otkrivaju li djetetov identitet. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2010. godine na izdanjima sedam hrvatskih dnevnih novina (*Jutarnji list, Večernji list, Slobodna Dalmacija, Glas Slavonije, Vijesnik, 24 sata i Novi list*). Drugo istraživanje provedeno je dvije godine nakon toga a proveli su ga Danijel Labaš i Leali Osmančević. Istraživanje „Dječji domovi u hrvatskom tisku u 2012. godini: Analiza *Jutarnjeg lista* i *Večernjeg lista*“ obuhvatilo je razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2012. godine a njime se željelo utvrditi u kojoj mjeri su zastupljene i na koji način obrađene teme vezane uz dječje domove. Treće istraživanje koje ću analizirati je kao i prvo iz 2010. godine a objavljeno je pod naslovom „Zaštita privatnosti djece u *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu* u 2013. godini u odnosu na 2010. godinu“ autorice Lane Ciboci. Od prvog istraživanja provedenog 2010. mnogo se ukazivalo na poštivanje dječjih prava, osobito u medijima. Cilj istraživanja bio je utvrditi je li se i kako promijenio način izvještavanja o djeci u dnevnim novinama u razdoblju od 2010. do 2013. godine, to jest poštuju li se dječja prava na privatnost češće i štiti li se njihov identitet onda kada je to potrebno. Istraživanje je obuhvatilo vremensko razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja te su analizirani prilozima *Večernjeg lista* i *Jutarnjeg lista* kao novina koje imaju najveću nakladu u Hrvatskoj.

Analizom i usporedbom rezultata navedenih istraživanja zaključujemo kako se u 2010. godini o djeci češće izvještavalo u negativnom kontekstu, što bi značilo da dominiraju teme o nesrećama u prometu, nasilju, zlostavljanju ili kriminalu gdje su sudionici djeca. Tek su pojedini prilozima imali pozitivan karakter i izvještavali o aktivnostima u vrtićima i školama, edukaciji, priredbama, humanitarnim akcijama, dječjim uspjesima, posvajanju i slično. Identitet djeteta na fotografijama štiti se u većini novinskih priloga tako da je dijete fotografirano s leđa, zamagljenim licem ili trakama preko očiju, no identitet djeteta u tekstu u odnosu na fotografije više je puta

bio otkriven onda kada je trebao ostati zaštićen. Slično je i u 2012. godini kada su analizirani prilozi o dječjim domovima. Oni se rijetko pojavljuju te su češće spominjani u negativnom kontekstu i u vrijeme blagdana. Osim toga, identitet šticićenika dječjih domova u većini takvih priloga nije ostao zaštićen onda kada je trebao. Nakon istraživanja iz 2010. mnogo se ukazivalo na poštivanje dječjih prava, osobito u medijima te je cilj istraživanja iz 2013. godine bio utvrditi je li se i kako promijenio način izvještavanja o djeci u dnevnim novinama, poštuju li se dječja prava na privatnost i štiti li se njihov identitet onda kada je to potrebno. Rezultati istraživanja pokazali su kako je identitet djeteta na fotografijama otkrivan više u 2013. u odnosu na 2010. godinu. S druge je strane što se tiče zaštite identiteta djece u tekstu, u 2013. godini u više slučajeva zabilježeno kako je identitet djece ostao zaštićen nego što je to bilo u 2010. godini. Time zaključujemo da se od 2010. do 2013. izvještavanje o djeci nije puno promijenilo te da tamo gdje se u 2010. više štiti identitet djeteta, u 2013. to je mnogo manje i obrnuto. Ipak, u 2013. identitet roditelja otkrivan je više nego 2010. godine čime je neizravno otkriven i identitet djeteta. Zanimljiv je rezultat kako je priloga o djeci općenito mnogo manje 2013. godine nego 2010., što je pozitivno ako se prisjetimo kako su prilozi o djeci uglavnom negativnog karaktera. Analizom i usporedbom istraživanja autorica zaključuje kako je broj slučajeva kršenja dječjih prava i zaštite njihove privatnosti manji u 2013. nego u 2010. godini no unatoč tome taj je broj još uvijek velik i obzirom da se radi o djeci smatramo kako je to vrlo osjetljiva tema kojoj treba pristupati vrlo oprezno te poduzeti određene mjere kojima bi djecu bilo moguće više zaštititi, a odgovorne za kršenje dječjih prava djelotvorno sankcionirati.

3. REGULATORNA TIJELA, ULOGA POLICIJE I PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Kao što smo već spomenuli, dječja prava zaštićena su brojnim međunarodnim aktima i propisima. Prisjetimo se već navedene Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta koja se uzima kao najvažniji dokument koji propisuje i jamči zaštitu djece i ostvarivanje njihovih prava. Od hrvatskih dokumenata koji se tiču i reguliraju prava djece te zaštitu njihovog identiteta najvažnije je spomenuti Ustav Republike

Hrvatske kao najviši akt države koji jamči zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Također ranije u tekstu spomenutim Kaznenim zakonom određene su visoke novčane kazne za povredu prava privatnosti. Navedena prava štiti i Zakon o medijima koji člankom 7. jamči svakoj osobi pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti te člankom 16. zabranjuje objavljivanje informacija kojima se otkriva djetetov identitet ako nije u djetetovom interesu.

U praksi ne postoji nadležno tijelo zaduženo za provedbu navedenog zakona. Moguće je eventualno pokretanje privatne sudske tužbe od strane roditelja protiv urednika ili nakladnika koji su prekršili pravo djeteta na privatnost i objavili podatke kojima su otkrili djetetov identitet kada je on trebao ostati zaštićen. Zakon o elektroničkim medijima člankom 66. određuje da je potrebno imati regulatorno tijelo koje prati njegovu provedbu a to je Agencija za elektroničke medije (Zakon o elektroničkim medijima, 2009). Agencija je nezavisna pravna osoba s javnim ovlastima i također ima mogućnost podnošenja prekršajne prijave protiv kršitelja zakona. Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji u okviru zaštite privatnosti djece člankom 6. propisuje kako su Hrvatska televizija i Hrvatski radio dužni poštovati temeljna ljudska prava, privatnost, dostojanstvo, ugled i čast svih ljudi a posebno djece i mladih (Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, 2003). Ustanovljeno je Programsko vijeće HRT-a koje prema članku 16. zastupa interese javnosti te nadzire televizijske i radio programe (Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, 2003). Ne smijemo zaboraviti niti Kodeks časti hrvatskih novinara, akt koji je donesen od strane samih novinara i u kojem su razrađena pravila za etičko izvještavanje. U članku 14. novinare se upozorava na senzacionalizam pri izvještavanju, a članak 15. poziva na obzirnost pri izvještavanju o nesrećama, ubojstvima ili samoubojstvima posebno ako je riječ o djeci. Izvještavanje o djeci regulirano je člankom 19. koji nalaže kako dijete nije dozvoljeno fotografirati ni intervjuirati ako je mlađe od 14. godina. Nije dozvoljeno otkrivanje njegova identiteta izravno ili neizravno ako bi time mogla biti ugrožena njegova dobrobit. Nadalje u članku 20. Kodeksa djetetov identitet nije dozvoljeno otkriti u slučajevima kada je dijete uključeno u bilo kakve oblike nasilja i kaznenog djela (Kodeks časti Hrvatskih novinara, 2009).

Uloga Ureda pravobraniteljice za djecu je da upućuje roditelje i zakonske zastupnike u to kako mogu zaštititi interese djeteta ili sam Ured pravobraniteljice reagira upozorenjima medijima koji su prekršili prava djeteta. Slučaj je moguće

prijaviti Hrvatskom novinarskom društvu ili pokrenuti privatnu tužbu protiv medija. Također o slučaju treba izvijestiti i Vijeće za elektroničke medije ako je pravo na privatnost prekršeno u televizijskim emisijama ili na internetskim portalima. Po prijavi, Državno odvjetništvo odlučuje o pokretanju sudskog postupka protiv novinara, urednika ili nakladnika. Ako su roditelji djelomično odgovorni za izlaganje djeteta medijima i otkrivanje identiteta, Ured pravobraniteljice slučaj može prijaviti i centru za socijalnu skrb. Iako su nabrojani brojni zakoni kojima je zabranjeno otkrivanje identiteta djeteta u medijima ako to nije u njegovom najboljem interesu, oni se često krše. Čak i uz postojanje regulatornih i nadležnih tijela zaduženih za njihov nadzor, odgovorne osobe su rijetko kada kažnjene te nijedan takav slučaj nije dospio na sud (Jelavić, 2009: 16).

Ministarstvo unutarnjih poslova još je 1996. godine uspostavilo odjel specijaliziranih policijskih službenika za mladež koji su specijalizirani za suzbijanje maloljetničke delikvencije i bave se kaznenopravnom zaštitom djece i maloljetnika. Obzirom na osjetljivost i složenost poslova postoji odredba ministarstva kojom su policijske uprave dužne poduzeti sve mjere kako bi unaprijedile suradnju s medijima. Dužne su javnost upoznati s kažnjivim ponašanjem djece i maloljetnika kako bi se javnost usmjerila i pomogla u suzbijanju istog. No Zakonom o sudovima za mladež nalaže kako se s maloljetnim osobama treba postupati obazrivo i na način da to ne šteti njihovom razvoju. Također članak 60. istog zakona nalaže kako bez odobrenja suda nije dozvoljeno objavljivanje tijeka kaznenog postupka prema maloljetniku ili se objaviti može dio za koji postoji odobrenje ali bez navođenja imena ili ostalih podataka kojima se može zaključiti o kojem je maloljetniku riječ (Zakon o sudovima za mladež, 2011). Zakon o policiji je člankom 8. sistematizirao radno mjesto glasnogovornika policije koji također ima važnu ulogu u zaštiti privatnosti djece u medijima. Propisuje postupanje glasnogovornika prema članku 60. već spomenutog Zakona o sudovima za mladež kojim je također zabranjeno iznošenje inicijala maloljetnika te davanje bilo kakvog izvješća sredstvima javnog priopćavanja. Dozvoljeno je navođenje samo dobi maloljetnika, a za osobe koje su navršile 21 godinu života dozvoljeno je navođenje inicijala. Postupanje protivno tom zakonu predstavlja počinjenje kaznenog djela povrede tajnosti postupka te je kažnjivo zatvorskom kaznom. Izvještavanju javnosti o prekršajima djece i maloljetnika ili događajima u kojima su djeca žrtve treba pristupati vrlo oprezno i u skladu sa zakonima, pratiti i prijaviti kršenje tih zakona nadležnim tijelima te se voditi vlastitim

moralom zbog očuvanja dostojanstva ugleda i časti djece i maloljetnika kao i njihove zaštite od dodatne traumatizacije (Odeljan, Jagnjić, 2009: 45).

4. UTJECAJ MEDIJA I SMJERNICE ZA ETIČKO MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE

Proteklih godina mediji su odigrali važnu ulogu u podizanju svijesti o zaštiti prava djece. Samim time pridonijeli su jačanju institucija čija je zadaća zaštita dječjih prava. Brojni su mediji edukativno pristupili temi kako bi javnosti olakšali prijavljivanje slučajeva, primjerice zlostavljanja djece, jer je velik broj slučajeva koji ostaju neotkriveni. Na taj način mediji pridonose senzibiliziranju javnosti ali samo ako je izvještavanje u potpunosti etično odnosno ukoliko je osigurano da se ni u kojem slučaju ne otkrije identitet žrtve. Nestručno izvještavanje dodatno ugrožava dijete a osim povredom njegove privatnosti i otkrivanja identiteta (pa makar i neizravno), dijete je izloženo sekundarnoj viktimizaciji. Dolazi do ponovnog proživljavanja traume te je velika mogućnost izloženosti djeteta neugodnim situacijama i reakcijama okoline u kojoj živi ili se školuje ako bude prepoznato u medijima (Flego, 2011: 66). Osim neposrednih posljedica u okolini, medijsko izlaganje djeteta žrtve može ostaviti i dugoročne posljedice na dijete te dovesti do depresije, nedostatka samopoštovanja, osjećaja manje vrijednosti ili u najgorim slučajevima i do tragičnih ishoda. Medijski prikaz djece utječe na odnos prema djeci u društvu, ponašanje odraslih prema djeci i način na koji djeca sama vide svoju ulogu (Flego, 2011: 69).

Upravo iz gore navedenih razloga postoje smjernice i preporuke za etičko medijsko izvještavanje o djeci. Postavio ih je UNICEF kako bi pomogle podržati najbolje namjere moralnih izvjestitelja, kako bi mediji o djeci izvještavali s dovoljno osjetljivosti i prilagođeno njihovom uzrastu. Tako postoje smjernice za intervjuiranje djece koje nalažu kako treba izbjegavati pitanja, komentare i stavove koji osuđuju ili ne uvažavaju kulturne vrijednosti djeteta, ne smije biti diskriminacije pri izboru za intervju, nema namještanja, djeca se moraju osjećati ugodno te treba dobiti dopuštenje roditelja ili staratelja za svaki intervju, snimku ili fotografiju (Flego, 2009: 77).

Nadalje postoje smjernice za izvještavanje o djeci u kojima stoji kako nije dozvoljeno dodatno obilježavati niti jedno dijete, djetetovu priču uvijek treba staviti u točan kontekst, treba promijeniti ime i zamutiti lik djeteta koje je žrtva seksualnog zlostavljanja ili počinitelj istog, djeteta oboljelog od nekih malignih bolesti (osim ako roditelj daje suglasnost) te djeteta osuđenog za zločin. U određenim je slučajevima ipak dozvoljeno korištenje djetetova identiteta a to je ako dijete stupi u kontakt s izvjestiteljem da se njegovo mišljenje čuje, ako je dijete dio kampanje i naravno, kada je to u njegovom najboljem interesu (Flego, 2009: 79).

Ured pravobraniteljice za djecu donio je preporuke o medijskom izvještavanju o djeci. Njima savjetuju kako o djeci treba izvještavati s velikom pažnjom i oprezom, kako novinari moraju podizati svijest o kršenju dječjih prava te kreirati pravila i poticati primjere dobre prakse, djecu koja su bolesna ili žive u siromaštvu ne treba prikazivati tako da se izaziva sažaljenje niti onu koja imaju teškoća u razvoju prikazivati kao osamljene ili bespomoćne već ukazivati na njihove uspjehe. (Flego, 2009: 81). Također smjernice Pravobraniteljice nalažu da „Prilikom izvještavanja treba voditi računa o maksimalnoj zaštiti djetetova identiteta, obiteljskih prilika ili okolnostima iz kojih bi se posredno moglo zaključiti o identitetu djeteta“ (Stavovi, inicijative i preporuke ureda pravobraniteljice za djecu, 2006).

ZAKLJUČAK

Mediji imaju velik utjecaj u promicanju dječjih prava i isticanju važnosti zaštite tih prava. Moraju upozoravati na njihovo kršenje i temama o djeci pristupati vrlo oprezno. Novinarska praksa u Hrvatskoj često se ne pridržava pravila struke pa se tako svakodnevno susrećemo sa kršenjem prava djece i neetičkim izvještavanjem o djeci. Ponekad su i roditelji ti koji dopuste otkrivanje identiteta djeteta tako što sami pristanu stati pred kamere ili davati izjave ne razmišljajući kako ih okolina može prepoznati te kakve to posljedice može ostaviti na dijete. Dijete u tom slučaju može biti izloženo sekundarnoj viktimizaciji te njegov daljnji razvoj može biti ugrožen. Ponekad, nažalost, dolazi do situacija kada djeca dignu ruku na sebe same, što je najgori mogući ishod. Vrlo je važno da mediji kao instrumenti koji oblikuju javno mnijenje i stavove u društvu upravo zbog tog ogromnog utjecaja promiču zaštitu

identiteta djece pri izvještavanju. UNICEF je zbog toga donio smjernice za etičko izvještavanje medija koje nalažu kako pravilno i moralno izvještavati o djeci ili intervjuirati djecu. Osim navedenih i Hrvatsko novinarsko društvo objavilo je svoj Kodeks časti hrvatskih novinara (2009), to jest vlastita pravila o etičkom izvještavanju, pri čemu su dva članka toga Kodeksa – 19. I 20. -izravno posvećena djeci. Kroz usporedbu nekoliko velikih istraživanja koji se dotiču područja zaštite privatnosti identiteta djece u medijskom izvještavanju, nažalost, vidimo kako su upravo mediji najviše odgovorni za povrede prava privatnosti djece putem medija. Djeca su vrlo osjetljiva te kao najslabija skupina društva nisu u mogućnosti sama se obraniti i zaštititi. Iz godine u godinu usporedbom istraživanja dolazimo do zaključka kako se na zaštitu identiteta samog djeteta obraća više pažnje no djetetov identitet više se otkriva neposredno otkrivanjem identiteta roditelja ili osobnih stvari djeteta. Uz zakonske regulative koje jamče zaštitu dječjih prava, malo je nadležnih institucija koje ista i provode, odnosno kažnjavaju prekršitelje. Shvaćajući važnost zaštite identiteta djece još uvijek kod novinara, urednika i nakladnika ne vidimo pozitivne promjene u ponašanjima i praksi koje bi rezultirale većom zaštitom dječjih prava. Jedino što struka može učiniti jest educirati novinare te se nadati kako će svatko od njih postupati u skladu s normama i vlastitim moralom pri izvještavanju o djeci.

SAŽETAK

Mediji imaju važnu ulogu u promoviranju dječjih prava. Dječja prava definirana su i zaštićena brojnim međunarodnim ugovorima i aktima ratificiranim od strane Hrvatske. Najvažniji međunarodni je Konvencija o pravima djeteta a od državnih akata kao najvišeg treba istaknuti Ustav Republike Hrvatske. Samo je nekoliko velikih istraživanja u Hrvatskoj koja su se bavila etičkim aspektom izvještavanja o djeci. Analizom i usporedbom rezultata tih istraživanja možemo zaključiti kako je broj kršenja dječjih prava i otkrivanja djetetovog identiteta, bilo izravno ili neizravno, još uvijek zabrinjavajuće velik. Neka od tijela koja su posvećena zaštiti dječjih prava su Agencija za elektroničke medije ili Programsko vijeće HRT-a te Ured pravobraniteljice za djecu. Čak i uz njihovo postojanje pravne su posljedice rijetko kada provedene. Upravo zbog osjetljivosti izvještavanja o događajima i temama o

djeci, UNICEF je objavio smjernice za etičko medijsko izvještavanje o djeci a prati ih i Ured pravobraniteljice za djecu. Teme o djeci su zanimljive, privlače pažnju i služe senzibiliziranju javnosti no samo ako se radi o etičkom izvještavanju o djeci. Svako neetičko izvještavanje o djetetu, može na njega ostaviti trajne posljedice.

POPIS LITERATURE

1. Blažević S., Stipišić J. (2009.), „Pravna zaštita privatnosti djece u medijima”, u: M. Flego (ur.) *Zaštita privatnosti djece u medijima: zbornik priopćenja s tribine*, Zagreb: Tamposit Nedelišće, 53-63
2. Ciboci, L. (2014.) „Zaštita privatnosti djece u Večernjem listu i u Jutarnjem listu u 2013. godini u odnosu na 2010. godinu”, *Medijske studije*, vol. 5 (9), https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=188585
3. Flego, M. (2011.) „Zaštita prava djece u medijima: iz prakse Ureda pravobraniteljice za djecu”, u: R. Horvat (ur.) *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije*, Zagreb: Matica Hrvatska, 65-83
4. Flego, M. (ur.) (2009.) „Stajališta, inicijative i preporuke Ureda pravobraniteljice za djecu o medijskom izvještavanju o djeci”, *Zaštita privatnosti djece u medijima: zbornik priopćenja s tribine*, Zagreb: Tamposit Nedelišće, 81-83
5. Flego, M. (ur.) (2009.) „UNICEF-načela za etičko izvještavanje o djeci“, *Zaštita privatnosti djece u medijima: zbornik priopćenja s tribine*, Zagreb: Tamposit Nedelišće, 77-81
6. Hrabar, D. (ur.) (2016.) *Prava djece-multidisciplinarni pristup*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
7. Jelavić, M. (2009.) „Djeca u medijima: Kako im osigurati zaštitu privatnosti? Iskustva Ureda pravobraniteljice za djecu” u: M. Flego (ur.) *Zaštita privatnosti djece u medijima: zbornik priopćenja s tribine*, Zagreb: Tamposit Nedelišće, 7-19
8. *Kodeks časti hrvatskih novinara* (2009.), Hrvatsko novinarsko društvo, <https://www.hnd.hr/search/kodeks-casti> (stranica posjećena: 29. ožujka 2019.)

9. *Konvencija o pravima djeteta* (2018.), Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/> (stranica posjećena: 5. rujna 2018.)
10. Labaš, D., Osmančević, L. (2014.) „Dječji domovi u hrvatskom tisku u 2012. godini: Analiza Jutarnjeg lista i Večernjeg lista”, *Medijske studije*, vol. 5 (10), https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=200121
11. Obiteljski zakon (1998.) *Narodne novine*, br. 162, 22. prosinca 1998.
12. Obiteljski zakon (2014.) *Narodne novine*, br. 75, 06. lipnja 2014.
13. Odeljan, R., Jagnjić, S. (2009.) „Uloga policije u zaštiti privatnosti djece u medijima” u: M. Flego (ur.) *Zaštita privatnosti djece u medijima: zbornik priopćenja s tribine*, Zagreb: Tamposit Nedelišće, str. 45-53
14. *Stavovi, inicijative i preporuke ureda pravobraniteljice za djecu* (2006.) Republika Hrvatska pravobranitelj za djecu, <http://dijete.hr/websites/dijete.hr/Dokumenti/Za%20novinare/Preporuke%20o%20medijskom%20izvjestavanju%20o%20djeci.pdf> (stranica posjećena: 29. ožujka 2019.)
15. Ustav Republike Hrvatske (2010.) *Narodne novine*, br. 85, 09. srpnja 2010.
16. Zakon o elektroničkim medijima (2009.) *Narodne novine*, br. 153, 21. prosinca 2009.
17. Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (2003.) *Narodne novine*, br. 25, 19. veljače 2003.
18. Zakon o medijima (2003.) *Narodne novine*, br. 163, 16. listopada 2003.
19. Zakon o sudovima za mladež (2011.) *Narodne novine*, br. 84, 20. srpnja 2011.
20. Zlatović, D. (2007.) „Pravna zaštita djeteta i izazovi scenske umjetnosti”, *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta*, vol. 9 (1): 89-113